

אבובי וגרפיה

(מתוך: עצם כתב היד שבעזבון)

נולדתי בשנת — — בעיירה ברעזנא פלך ווהלין להורים אמידים. אבי, ברי אורין ממשפחה נכבדה, היה מבלה את לפי דברי עצמו, הרבה שעות ביום באהלי שם ואמי ירבה ותעסוק במקח וממכר. אנחנו, הילדים, היינו עוזבים על ידי אומנת, יהודיה זקנה ונרגנית, שהיתה משגיחה עלינו תוך כדי סריגת פוזמק. בן ארבע שנים במסרתי למלמד דרדקי, שנתחיל מלמדני את האלף-בית על פי השיטה המקולקלה, שהיתה נהוגה בימים ההם. בכל זאת, כעבור שלושה חדשים ידעתי כבר „עברי“ באותה מידה, שהרבי מצא לאפשר להתחיל עמי חומש. בעת ההיא נשרפה עירנו עד היסוד, ואבותי, שנהפכו פתאום לעניים מרודים, נתי אנוסים להתישב באחד הכפרים הסמוכים. לא ברי לי עכשיו איזה משלח יר היה להם אז, אך זאת אזכור, כי במשך שתי שנים עברו עליהם כל מיני פורעניות, כי למרות עניותם הנוראה, החזיקו בביתם איזה בתור מדוכא בתור מלמד בשבילנו, הילדים, וכי עברו לבסוף לכפר אתה, ששם פתחו חנות

קטנה. בתדשים הראשונים לשבתנו בכפר החדש עלתה דתקותנו, כפי הנראה, למרום קצה, זכר לדבר, כי אני ואחי התהלכנו בטל, ועל זה נאנחה אמי יומם ולילה. בשבתות וימים טובים היה אבינו מלמדנו, אמנם, קצת פרקי אבות או שולחן ערוך מענינא דיומא, אך מפני שהיה חסר לו לאבי אותו דבר שקוראים „כשרון פדגוגי“ לא הביאו אותם הלימודים ברכה, ויהיו לטורח. ויהי כאשר רוח לאבי כל-שהוא ותהי ראשית מעשיו להביא בשבלינו „רבי“, זה היה אכרך בן י"ח שלמד שנים אחדות בבית המדרש. הוא שהה בביתנו כשנתיים וילמדנו פרשת השבוע עם רש"י, קצת פסוק, קטע גמרא וגם מלאכת כתיבה. בהיותי בן תשע (ומצבנו החמרי כבר היה איתן למדי) נמלך אבי לשוב ולהת-ישב בעיר. „אי אפשרי כי בני יגדלו בכפר ויהיו פראי אדם“, היה טעמו ונימוקו, ואחרי זמן מה הוציא את מחשבתו לפעולות. מכאן ואילך מתחילה תקופת חדשה

בתולדות חינוכי. אני מתחיל לבקר את החדר בשקידה יתירה; כאן מתעוררת בי בפעם הראשונה קנאת סופרים ולפע-מים גם רצון כביר לעלות בידיעותי על חברי — ואני מתמכר לתורה מתחילה, אמנם, שלא לשמה, אולם עד מהרה גם לשמה, כי הלימוד כשהוא לעצמו כבר קונה את לבי ומביא לי הנאה מיוחדת תקופת החדר נמשכה אצלי שבע שנים (י—י"ז), בשלוש השנים הראשונות נתגלגלתי כמעט בכל „זמן“ מחדר לחדר ולא מצאתי בהם קורת רוח גמורה. כפי הנראה, היו דרישותי גדולות מכפי שהם יכלו למלאות. כל אחד מהם בודאי שהוסיף איזה קימעה על סכום ידיעותי, אבל רק קימעה. את החלק היותר גדול בידיעות ספרותנו הקדושה, שהיתה אחר כך יסוד מוסד לידיעותי בעברית בכלל, מקובלני מרבי האחרון, שהיה באמת מופלג בתורה וששהיתי בחדרו ארבע שנים רצופות. בש"ס ופוסקים היה רבי זה פשוט מפליא-לעשות, ומובן מאליו, כי להם היה מקדיש תשומת לב מיוחדת; אלא שיתח עם זה לא משך את

ידו גם מהתנ"ך והדקדוק וכל אותם הספריים האומרים: „דרשנו“, שגם בהם היתה לו בקיאות הגונה. ולפיכך בצאתי מן החדר הייתי כבר מזויין בידיעות עבריות בה במידה, הנותנת אפשרות לחטט בספרים גם בלי עזרת אחרים. אחרי החדר התחילה אצלי תקופת ההשכלה, שארכה כשלוש שנים. אני עסקתי אז על פי רוב בקריאת הספרות העברית, בלטישת הסגנון שהיה מגושם על ידי המליצות שהנחילוני רבותי, וביחוד בלימוד שפת רוסייה שכבר התחלתי להרגיש בנחיצותה. יחד עם זה לא נטשתי לגמרי גם את התלמוד והייתי מהלך בכל יום לשתיים-שלוש שעות אל הקלוין מטרה בחיים לא בקשתי, כמובן, בסוד לימודים כזה וכל מה שלמדתי לא למדתי אלא בשביל הדעת כשהיא לעצמה. גם אבי לא היה חושש לזה כלל: לדידיה היתה המטרה היחידה בשבילי רק — שיוודך הגוף, וכבר היה מטפח בלבו רעיון זה ויחכה רק עד שאשתחרר מעבודת הצבא. אפס, במלאות לי עשרים שנה היתה עמי רוח אחרת לגמרי, לאט לאט התחילה דאגת העתיד לחצוץ לתוך-תוכי ניאוש אפפני

בברית הנשואים ואז הוכרתי לסלק את ידי מן החדר, כי כן חזקה עלי דרישת הורי רעיתי, שלפי דעתם אינה מבטיחה מלאכת ההוראה את חיי בעליה באחריות.

מאז ועד היום (זה שנתיים) הנני גן בברדיטשוב, עוסק בהוראות שעה פר"טיות, כשדעתי צלולה, הנני משתדל לפתח את כשרוני כעצת טובי המשרה ררים אלי, לכתחילה באתי הנה במטרה להתבסס על משרת בוכהלטר שהציעו לפני מיד אחרי נישואי (את ידיעת הבוכהלטרית רכשתי בתקופת ההש"כלה), אולם עד מהרה נוכחתי כי לא נוצרתי בשביל הקומירציה, שגואת נפשי מעולם, ועוד בתודש הראשון הוצרכתי להתפטר ממשותי זו ולשוב אל ההוראה הקרובה לרוחי, יחד עם זה התחלתי להתכונן לתעודת מורה, שבאמצעותה אפשר יהיה להתבסס על יסודות יותר ממשיים מ"שעות" פרסיות, אך בכל פעם אני פוגש מכשולים על דרכי הלימודים יגעים.

בשלושת החדשים האחרונים אני חושב ככבוד ראש על דבר הכניסה אל הקור"ט סימ הפדגוגיים שבגרונוא,

הפסקה להפסקה היו כל כך ארעיות ובלתי מתאימות עד שאי אפשר היה לצרפן לאיזה קורס מסוים).

בשנה החמישית לשהותי בורשה (ואני אז כבן כ"ז) מתה אמי, לרגלי האסון הזה, שהביא מהפכה במצב, בית אבי, הייתי אנוס לשוב הביתה לזמן בלתי מוגבל, בינתיים הציעו לפני אחדים מבעלי הבתים שבעיר לפתוח איזה בית ספר מעין "חדר מתוקן", להצעה זו הסכמתי בעונג, כי כבר היה לי לזרא השאון הנצחי שבעיר החופת ונפשי התגעגעה לחיים שאננים, מאז מתחיל שינוי ניכר בשאיפותי: בעוד שעד עכשיו הייתי רגיל להביט על מלאכתי, מלאכת ההוראה, כעל דבר זמני, כעל אמצעי להגיע על ידו למטרה אחרת — הנה מעכשיו הנני מתחיל כבר להשלים לאט לאט עם הרעיון לעשות תורתית אומנותי; ביהוד כשהתחלתי להרגיש שמלאכה זו בעשית לי יותר דיותר נעימה, את שעתי הפנויה ביליתי אז על פי רוב בקריאה ולפרקים בחיבור שירים קטנים (שאך אז התחלתי לחשוש בכשר רוני זה ולספל בו). ככה עברו שנה וחצי עד שבאתי (בשנת ה"ח לחיי)

שיעורים (המקור היחידי לקיומי) לא נשאר לי פנאי לעסוק בתורה וכשהייתי פנוי לא היה במה להתקיים, לא מעט הפריעתי מלימודי גם עובדה זו: בשנה השלישית לשבתי בורשה נתודעתי עם המשוררים ז שניאור, יעקב שטיינברג ויעקב פייכמן, האחרון חלם אז על דבר הוצאת מאספים ממיטב הספרות הלועזית בתרגום עברי ועל פי הצעתו (הוא והמשוררים הנ"ל הכירו בי כשרון של מתרגם) תרגמתי דברים אחדים מאת דוסטויבקי, טורגיניוב וגואידימופסן, מלאכה זו, שללה הרבה שעות מן הלימודים שהתנהלו גם בלאו הכי בקושי, זככה עברו עוד כשנתיים ומטרת הייתה ממני והלאה, כי הידיעות שרכשתי לפרקים בין הפסקה להפסקה היו כל כך ארעיות ובלתי מתאימות, עד כי אי אפשר היה לצרפן לאיזה קורס שלם ומסויים (בשולי כתב היד רשומים דברים אלה: אם מצד אחד הביאה לי תועלת, אם מצד אחד הועילה הרבה להשתכללות הסגנון העברי, הנה מן הצד השני שללה הרבה שעות מן הלימודים הכלליים שהתנהלו גם בלאו הכי בקושי ותוצאות הדבר היו בי מניעות שרכשתי לפרקים גי

בשבאתי בהכרח לידי מסקנא: כי בידיעות עבריות גרידא אהיה גבר לאיצלח, אז נולד בקרבי הרעיון, כי צריך — יימי מהו — להתחיל ללמוד על פי מודגמה ידועה ולשאוף אל מטרה מסויימה, לא נכחד, אמנם, ממני, כי איחרתי קצת את המועד, אבל — אמרתי — הלא מוטב לאחר זמן מאשר לעולם-לא, לתכלית זו החלטתי לנדוד למקום תורה, אולם החלטתי זו פגשה התנגדות נמרצה מצד אבותי, שנקודת השקפתם על החיים עברה להם בירושה מאבותיהם המיוחסים, ומובן, כי אפסה ממני כל תקוה לקבל מהם איזה סיוע, אז ביקשתי לי הוראות שעה אחדות ובמשך חצי שנה קבצתי סכום של חמישים רובל; בינתיים נשתחררתי מעבודת הצבא ומיד אחרי זה שמתי פעמי לורשה.

המטרה שאליה נשאתי את נפשי בנסעי לשם, הייתה תעודת בוגרות, אך תקותי זו אבדה כשהתנגשתי פנים אל פנים עם קשי החיים שבאותו לרך, צמעט כל חמש השנים ששהייתי שם היו ושלשלת ארוכה של מחסורים ומעצורים שלא יכולתי להתגבר עליהם, כשהיו לי